

Адеп

2012-2013-окуу жылында республиканын жалпы билим берүүчү мектептеринде адеп сабагын окутуу «Кутбилим» газетасынын 2012-жылдын 1-июнундагы № 21 (10479) санында жарыяланган кыргыз, орус, өзбек/тажик тилдүү мектептер үчүн аныкталган «Базистик окуу пландардын» негизинде жүргүзүлөт. Аларга ылайык окутуу кыргыз тилинде жүргүзүлгөн мектептерде адеп сабагы 1-8-класстарда жумасына 1 сааттан окутулат. Ал эми кийинки класстарда адеп сабагы адам жана коом, экономикага киришүү предметтери менен интеграцияланып, 9-класста жумасына 2 саат, 10-класста 1 саат, 11-класста 2 сааттан окутулат.

Окутуу орус тилинде жүргүзүлгөн мектептерде этика предмети 1-6-класстарда жумасына 1 сааттан окутулат. Окутуу өзбек/тажик тилинде жүргүзүлгөн мектептерде адеп сабагы 1-8-класстарда жумасына 1 сааттан окутулат. Ал эми кийинки класстарда адеп сабагы адам жана коом, экономикага киришүү предметтери менен интеграцияланып, 9-11-класстарда жумасына 1 сааттан окутулат.

Предметтерди интеграциялоо окуучулардын жалпы окуу жүктөмүн азайтууга байланыштуу жүргүзүлүп жаткандыктан, 9-11-класстарда бул иш аталган үч предметтеги бири бирин кайталаган темаларды, мугалимдин ыктыярына калтырылган сааттарды, ашыкча жана оор материалдарды кыскартуунун, ошондой эле айрым темаларды бириктирүүнүн эсебинен жүргүзүлөт. Бул үч предметти интеграциялоо бир катар олуттуу иш-чараларды талап кылгандыктан, аларды жалпы бир аталыштагы предметке бириктирип, анын интеграцияланган жаңы окуу программасын түзүү боюнча иштер жүргүзүлүп жатат. Бул тууралуу мугалимдерге кошумча билдирилет.

2012-2013-окуу жылында республиканын жалпы билим берүүчү мектептеринде адеп сабагы окутула баштагандыгына 10 жыл толот. Бул окуу предмети өлкөбүз эгемендүүлүккө ээ болгондон кийин улуттук рухий жана материалдык баалуулуктарыбызды, тарыхий-маданий мурастарыбызды, элдик каада-салт, үрп-адат, ырасым-жөрөлгөлөрүбүздү, адептик-ыймандык нарк-дөөлөттөрүбүздү терең таанып-билүүгө жана системалуу окуп-үйрөнүүгө багытталган маанилүү сабак болуп калды.

Өткөн мезгил бул сабактын калыптануу жылдары болду. Анын концепциясы, мамлекеттик билим стандарты, окуу программасы бекитилип, бардык класстар үчүн окуу китептери жазылып, жарык көрдү. Мугалимдер жана ата-энелер үчүн колдонмо куралдар, кошумча адабияттар чыгарылды. Бир катар аймактарда адеп борборлору, класстары ачылып, керектүү каражаттар менен жабдылды. Республиканын бардык областтарында адеп мугалимдери билимди жогорулатуу курстарынан өтүп жатышат. Адеп сабагын окутуунун бир катар теориялык, практикалык, методикалык маселелери боюнча бир нече диссертациялык изилдөөлөр жүргүзүлдү жана жакталды.

Ошону менен бирге эле 10 жыл ичинде бул сабакты окутууга мамлекеттик деңгээлде олуттуу көңүл бурулуп, анын окуу-методикалык, кадрлык-уюштуруучулук, финансылык ж.б. маселелери өз учурунда комплекстүү чечилгенде анын кайтарымы мындан да жакшы деңгээлде болор эле.

Кийинки кезде мектептеги билим сапатынын кескин төмөндөшү, окуучулар арасында көп орун ала баштаган рэкетчилик, зордук-зомбулук, баңгилик, өз жанын кыюу сыяктуу коркунучтуу көрүнүштөр, мугалимдер менен окуучулардын ортосундагы пикир келишпестиктер, окуучуларды уруп-сабоо, ата-энелерден мыйзамсыз акча топтоо көрүнүштөрү мектептеги таалим-тарбия ишине бөтөнчө олуттуу мамиле жасоону күн

тартибине коюуда. Буга мамлекеттик жана коомдук уюмдар, ата-энелер жана мектептен тышкаркы мекемелер, массалык маалымат каражаттары терең кийлигишип, комплекстүү жана системалуу иш алып баруусу зарыл. Адеп сабагынын 10 жылдыгы ушул ж.б. көйгөйлөргө көңүлдү топтоого өтө оңтойлуу шарт түзөрү шексиз. Андыктан, мугалимдердин август кеңешмесинде адеп сабагы мугалимдеринин райондук, шаардык методикалык бирикмелеринде төмөндөгүдөй 3 блоктогу маселелерди талкуулоо сунуш кылынат.

1-блок. Райондо, шаарда адеп сабагын окутууда жетишкен ийгиликтерди жана көйгөйлөрдү аныктоо жана талдоого алуу.

2-блок. 2012-2013-окуу жылында Адеп сабагынын 10 жылдыгына байланыштуу өткөрүлө турган республикалык конкурстка катышуу боюнча уюштуруу иштерин талкуулоо.

3-блок. Быйылкы окуу жылында колдонууга сунуш кылынган адабияттар.

1-блоктогу маселелерди талкуулоодо мугалимдер 2012-жыл – «Үй-бүлөнүн, тынчтыгын, сабырдуулуктун жана кечиримдүүлүктүн жылы» деп жарыялангандыгын негизге алып, адеп сабагындагы тийиштүү темаларда бул баалуулуктардын маани-маңызын окуучулардын жаш курагына ылайык кеңири жана терең ачып берүү жагына көңүл буруулары керек. Өзгөчө бул түшүнүктөрдү элдик педагогикадагы, рухий жана диний окуулардагы, илимий адабияттардагы таамай аныктамалар, тарыхый жана турмуштук реалдуу мисалдар аркылуу айкалыштырып ачып берүү таасирлүү болору шексиз.

Баарыдан мурда адеп сабагынын мугалимдери өздөрү бул сапаттарды алып жүрүүнүн өрнөгүн көрсөтүшү керек. Андыктан, аларга коюлуучу педагогикалык, психологиялык, моралдык-этикалык талаптар, окутуунун диалогдук методун колдонуу, билимди баалоонун калыптоочу моделин кеңири пайдалануу, ата-энелер жана мектептен тышкаркы уюмдар менен иштөөнүн натыйжалуу жолдорун колдонуу сыяктуу маселелер талкуунун өзөктүү темаларынан болушу зарыл.

2-блоктогу маселелерди кароодо методикалык кеңешменин катышуучулары окуу жылынын ичинде адеп сабагынын 10 жылдыгына байланыштуу өткөрүлө турган республикалык иш чаралар боюнча райондогу жана мектептердеги уюштуруу иштерин ар тараптан талкуулоосу зарыл. Атап айтканда, алар:

-Адеп сабагынын 10 жылдыгына байланыштуу өткөрүлүүчү республикалык конкурстун шарттары менен таанышуу жана аны талкуулоо.

- Конкурсту өткөрүүгө байланыштуу жумушчу топтун курамын, иш чаралардын мазмунун жана мөөнөтүн, ошондой эле бул иш чарага жооптуу адамды аныктоо.

Конкурсту Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлиги, Кыргыз билим берүү академиясы, эл аралык «Руханият» ассоциациясы, Диалог Авразия «ДА» Улуттук платформасы, «Ыйык Ата Журт» коомдук жаштар фонду, «Адеп Башаты» коомдук фонду, «Шоокум» илим, турмуш жана маданият журналы, «Кутбилим» гезити биргелешип, төмөндөгүдөй номинациялар боюнча өткөрөт:

- Адеп предмети боюнча сабактын (иш чаранын) мыкты иштелмесине;

- Мектептеги же класстагы тарбиялык иштин (сааттын) мыкты иштелмесине;

- «Адеп сабагы менин жан дүйнөмдө» деген тема боюнча мугалимдердин жана окуучулардын мыкты эссе, дилбаян, ой толгоо макалаларына.

- Адеп сабагынын мыкты класс-кабинетине (адеп борборуна).

Аталган номинациялар боюнча мектептик конкурс (сентябрь-декабрь), райондук конкурс (январь-февраль) жана республикалык конкурс (март-апрель) айларында өткөрүлүп, жыйынтыкталат. Мектептик конкурстук комиссия аталган 4 номинация боюнча татыктууларды тандап алып, райондук конкурстук комиссияга сунуш кылат. Райондук конкурстук комиссия эң мыкты деп табылган талапкерлерди республикалык конкурска сунуш кылат. Жеңүүчүлөргө баалуу сыйлыктар ыйгарылат. Мыкты материалдар жана иштелмелер өзүнчө жыйнак болуп жарыяланат.

Методикалык кеңешмеде райондук конкурстук комиссиянын курамы каралып, бекитилүүгө тийиш. 5-7 адамдан турган комиссиянын курамына райондук, шаардык кеңештердин депутаттары, райондук, шаардык билим берүү, маданият бөлүмдөрүнүн жооптуу кызматкерлери, алдыңкы адеп мугалимдери, райондун белгилүү инсандары, чыгармачыл жана жаштар уюмдарынын өкүлдөрү ж.б. кирсе болот.

3. Быйылкы окуу жылында төмөндөгү адабияттар колдонууга сунуш кылынат:

1. Рыспаев С., Абдухамидова Б. Адеп алиппеси. 1-кл. үчүн окуу китеби жана мугалимдер үчүн усулдук колдонмо. –Б. 2005.

2. Мусаева В., Ысманова Ж. ж.б. Адеп. 2, 3, 4-кл. үчүн окуу китептери жана мугалимдер үчүн усулдук колдонмолор. –Б. 2005.

3. Калдыбаева А., Мурзалиева З. ж.б. Адеп (Мурас). 5-кл. үчүн окуу китеби жана мугалимдер үчүн усулдук колдонмо. –Б. 2005.

4. Асаналиев Ү. Адеп (Мурас). 6-кл. үчүн окуу китеби. –Б. 2007.

5. Назаралиева Ш. Адеп (Мурас). 7-кл. үчүн окуу китеби. –Б. 2007.

6. Кармышаков А. Адеп (Адам таануу). 8-кл. үчүн сынак окуу китеби. –Б. 2011.

7. Иптаров С., Жарашева Г. ж.б. 9-кл. үчүн окуу китеби. –Б. 2009.

8. Назаралиева Ш. Адеп. Эл таануу. 10-кл. үчүн окуу куралы –Б. 2009.

9. Байгазиев С.О. Маданият таануу. 11-кл. үчүн окуу куралы. –Б. 2009.

10. Калманбетов М., Бекбердиева К. Ыйман сабагы. 1-11-кл. үчүн усулдук колдонмо. –Б. 2003.

Мындан тышкары, мугалимдерге жардам иретинде жарык көргөн «Адеп топтому» (Ш. Назаралиева, 2005), «Турмуш сабактары» (Б.Жунусалиев, Ж.Бекчороева, 2012), «Кыргыз жан дүйнөсү» (С.Иптаруулу, 2012), «Адептик дил баян» (С.А.Калматова, 2012), «Терең билимдин жана тарбиянын башаты – мугалим» (Т.Насырымбекова, 2012) сыяктуу кошумча адабияттарды пайдаланууга болот.

Методикалык кеңешме тууралуу сунуш-пикирлерди төмөндөгү дарекке жиберүүгө болот. Бишкек ш., Эркиндик көчөсү, 25. Кыргыз билим берүү академиясы. Окуучулардын билим жетишкендиктерин баалоо бөлүмү. Т. (0312) 62-23-53; (0772) 55-95-96.

С. Иптаров